
Заклінська Ю. М.

Харківська державна академія культури (м. Харків, Україна)

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В ЕЛЕКТРОННОМУ КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Інноваційний розвиток видавничої діяльності наукових бібліотек України пов'язаний з її цифровою та когнітивно-знаннєвою конвергенцією. Особливого значення набуває системне формування електронної документної продукції наукових бібліотек. Інноваційна модель видавничої діяльності наукових бібліотек України складається з процесуальної та атрибутивної складових.

Ключові слова: видавнича діяльність; наукова бібліотека; інноваційна модель; електронний комунікаційний простір

Zaklinska Yu. M.

Kharkiv State Academy of Culture (Kharkiv, Ukraine)

INNOVATIVE MODEL OF PUBLISHING ACTIVITY OF SCIENTIFIC LIBRARIES OF UKRAINE IN ELECTRONIC COMMUNICATION SPACE

The innovative development of the publishing activity of scientific libraries of Ukraine is connected with its digital and cognitive-knowledge convergence. Of particular importance is the systematic formation of electronic documentary products of scientific libraries. The innovative model of publishing activity of scientific libraries of Ukraine consists of procedural and attributive components.

Keywords: publishing activity; scientific library; innovative model; electronic communication space

Нині видавнича діяльність бібліотек набуває нових якостей, розвивається в напрямі розширення асортименту й інтеграції електронної продукції вітчизняних бібліотек у глобальний інформаційний простір.

Інноваційна модель видавничої діяльності наукових бібліотек України складається з двох основних частин: процесуальної (передбачає певні нововведення) й атрибутивної (передбачає розгляд нововведень). Стратегічного значення в інноваційному розвитку видавничої діяльності бібліотек України набувають програмний і проєктний підходи, розроблення, прийняття та реалізація національних і регіональних програм розвитку читання та підтримки бібліотечного документовидання, як це прийнято в розвинених країнах світу.

У зарубіжному видавничому досвіді наукових та академічних бібліотек розповсюджені бізнесові або видавничі програми бібліотек. Приклад розробки подібних документів – бізнес-план наукових та академічних бібліотек США, який включає

принципи програми, обсяг послуг, вимоги до персоналу і фінансові показники. Структурно бізнес-план бібліотечного видавництва складають: принципи обслуговування, сфера обслуговування, кадрове забезпечення й управління, розробка й виробництво, фінанси, міри успіху. Їхня успішна реалізація надає науковій бібліотеці державну фінансову підтримку видавничої діяльності, що можливо і у вітчизняних бюджетних реаліях. В Україні такі програми майже відсутні. Важливою є розробка загальної концепції, програми розвитку видавничої діяльності наукових бібліотек України в умовах цифрового суспільства, яка б на державному (регіональному) рівні узгоджувала питання змістового, організаційного, правового, технологічного та фінансового характеру. Тобто умовою інноваційного розвитку видавничої діяльності наукових бібліотек України і професійного зростання бібліотекарів є проєктна діяльність, удосконалення її організаційно-функціональної та соціально-психологічної структури; інформаційного супроводу; посилення контактів з владою, донорами, фондами; забезпечення життєдіяльності проєкту; реклама і презентація результатів проєкту. Звісно, ефективність реалізації проєктів і грантових програм залежить від продуманості його цілей і завдань, моделей управління й умов здійснення. За кордоном проєктна діяльність є достатньо поширеною щодо видавничого контенту бібліотек й оцифрування документів. Результат програмно-проєктної діяльності наукових бібліотек України – реалізовані проєкти з автоматизації, інтернет-проєкти, проєкти створення комфортного інформаційно-бібліотечного простору, соціокультурні проєкти, проєкти з оцифрування документної спадщини. Однак жодного цільового проєкту щодо видавничої діяльності українських наукових бібліотек ще не було. Цю суттєву прогалину слід ліквідувати.

Головним концептом проєкту, звісно, є конкретний результат – випуск якісної видавничої продукції наукових бібліотек із залученням бюджетних і/або позабюджетних коштів. Великі наукові бібліотеки України, зокрема національні й регіональні, маючи значний видавничий потенціал, потребу в оцифруванні книжкових пам'яток та інших ексклюзивних колекцій рукописів, газет, книг, використовуючи сучасні ІКТ й економічні механізми залучення додаткових державних і приватних фінансових коштів та інвестицій, цілком можуть створити власні видавничі адаптивні проєкти і реалізувати їх разом з партнерами.

На жаль, НБ України виявляють певну пасивність у цьому напрямі, слабо використовують наявні можливості.

Створення цілісної системи бібліотечного документовидавання в Україні потребує подальшої координації, кооперації та інтеграції видавничої діяльності НК України;

створення асоціацій чи корпорацій бібліотек-видавців, єдиного координаційного центру з метою узгодження змісту й організації цього важливого інноваційного напрямку діяльності наукових бібліотек; створення єдиного реєстру видавничої продукції бібліотек, скоординованих видавничих програм з метою ліквідації існуючого дублювання й формування інтегрованого ресурсу.

У зв'язку з цим, необхідним завданням є створення єдиної електронної бази даних перспективних видань наукових бібліотек України, а також зведеної електронної бази даних (електронного каталогу) виданої продукції бібліотечної генерації. Їх відсутність унеможлиблює узгодженість дій, сповіщення соціуму щодо перспектив та результатів видавничої діяльності бібліотек, налагодження оперативного зворотного зв'язку, взаємообміну інформацією між створювачами і споживачами, усіма учасниками видавничого процесу, гальмує можливості вільного віддаленого доступу до електронної видавничої продукції бібліотек тощо.

Основним каналом зв'язку між бібліотекою і користувачем, автором, видавцем у віртуальному просторі є сайт бібліотеки, у якому, поряд з іншими матеріалами, представлена видавнича продукція бібліотек (віртуальні виставки, блоги, електронні ресурси тощо).

В останні роки набувають поширення мережеві видавничі продукти, більш доступні для широкої аудиторії користувачів (реальних і віртуальних). Інноваційними у світовому й національному контекстах видавничої діяльності наукових бібліотек можна вважати вторинні мультимедійні видання, які доповнюють текстову інформацію бібліографічною, аудіо-, відеоінформацією, запозичену з різних джерел, проаналізовану й структуровану, видану як новий продукт. Інноваційним напрямом видавничої діяльності вітчизняних і зарубіжних НБ можна вважати також віднесення до складу видавничої продукції бібліотек: цифрові бібліотеки, репозитарії, сайти, веб-портали, блоги, прес-кліпінги, підкасти та ін.

Бібліотека активно задіяна в науковій комунікації має здійснювати підтримку користувачів на всіх етапах наукового дослідження. Цифрові технології значно розширюють комунікаційні можливості у випуску й організації використання електронної бібліотечної продукції.